

11. SINIF TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

5. ÜNİTE: SOHBET VE FIKRA

www.edebiyatokulu.com
Türk Dili ve Edebiyatı Kaynak
Sitesi

SOHBET (SÖYLEŞİ)

Bir bilim veya sanat konusunu, okurun üzerinde yazarla sohbet ediyormuşçasına bir izlenim bırakarak anlatan edebiyat türüne **sohbet (söyleşi)** denir.

Sohbet Türünün Özellikleri

1. Yazar, güncel bir konuyu okurla konuşuyormuş gibi samimi ve anlaşılır bir üslupla ele alır.
2. Yazar ele aldığı konuyu derinlemesine girmeden, okurla samimi bir ilişki kurarak anlatır.
3. Sohbet yazarı, karşılıklı konuşma havası oluşturmak için okura doğrudan sorular sorar.
4. Konuşma dilinde kullanılan sözcüklere yer verilir.
5. Düşüncelerini kanıtlama çabasına girmez.
6. Sohbet metinlerinde genellikle açıklayıcı ve söyleşmeye bağlı anlatım türleri kullanılır.
7. Sohbet türündeki metinlerde gündelik olaylar, sanat ve edebiyatla ilgili konular ele alınır.
8. Yazar bu konuları işlerken kendi düşüncelerini ortaya koyar.
9. Gazete ve dergilerde yayımlanan bir tür olmakla birlikte kitap hâline getirilerek de yayımlanabilir.

Önemli: Klasik Türk edebiyatında (**divan edebiyatı**) sohbet türünde oluşturulmuş metinlere **muhasebe** denir.

Türk Edebiyatında Sohbet Türünün Önemli Yazarları

- Ahmet Rasim
- Şevket Rado
- Nurullah Ataç
- Suut Kemal Yetkin
- Melih Cevdet Anday
- Yahya Kemal Beyatlı
- Haldun Taner
- Nihat Sami Banarlı

<http://www.edebiyatokulu.com>/ Türk Dili ve Edebiyatı Kaynak Sitesi

Ahmet Rasim (1864 – 1932)

- Servetifünun Dönemi'nin bağımsız sanatçılarından biridir.
- **Sohbet ve fıkra** türünde kaleme aldığı eserleriyle tanınır.
- **Ahmet Mithat geleneğinin** önemli temsilcilerinden biridir. (Halkı eğitime anlayışı)
- Şiir, hikâye, okul kitapları türlerinde, tarih ve bilim konularında eserler yazmıştır.
- İstanbul'un her ayrıntısını, sokakları, halkın günlük yaşamını eserlerinde yansıtmıştır.
- Son derece canlı bir anlatıma sahiptir.

Önemli Eserleri

Gecelerim, **Şehir Mektupları**, **Eşkâl-i Zaman**, Cidd ü Mizah, Gülüp Ağladıklarım, Falaka, Ramazan Sohbetleri, Muharrir Bu Ya

Nurullah Ataç (1898 – 1957)

1. Cumhuriyet Dönemi'nin en önemli deneme sohbet ve eleştiri yazarlarından biridir.
2. **"Öz Türkçe"** anlayışını savunmuş, yabancı sözcüklerin dilden tamamen atılması gerektiğini söylemiştir.
3. Kendine özgü yeni bir dil ve anlatım biçimi oluşturmuştur.
4. **Devrik cümleyi** yazı diline kazandırmıştır.
5. Doğal bir Türkçe dilini eserlerinde kullanmıştır.
6. Söyleşi üslubuna ve konuşma diline yer vererek eserlerini oluşturmuştur.

Önemli Eserleri

Günlerin Getirdiği, **Karalama Defteri**, Sözen Söze, Ararken, Diyelim, Söz Arasında, Okuruma Mektuplar, Günce

Fıkra (Köşe Yazısı)

Siyasi, sosyal ve gündelik konuları, belli bir düşünceye bağlayarak yorumlayan, kanıtlama amacı taşımadan yazılan ciddi ve eğlendirici yazı türüne **fıkra** denir. Gazetelerde yayımlanan fıkraların diğer ismi de köşe yazısıdır.

Fıkra Türünün Özellikleri

1. Belgelendirme ve kanıtlama gereği duyulmadan yazılır.
2. Günlük olayları, ülke sorunlarını veya yazarın bir konu hakkındaki düşüncelerini ortaya koyan yazı türüdür.
3. Konuşma diliyle ve son derece sade bir anlatımla yazılırlar.
4. Güncel, gününbirlik konularda yazıldığı için ömrü kısadır.
5. Edebi bir dille yazılıp kalıcı olan fıkralar da vardır.
6. **Fıkra** gazete ve dergilerde yazılan bir türdür.
7. Fıkralarda genellikle açıklayıcı anlatım türünden yararlanılır.
8. Bu türün oluşumu ve yaygınlaşması Tanzimat Dönemi ile başlar.
9. **Fıkralar** öğretici metin türleri içerisinde yer alırlar.

Fıkra Türünün Önemli Yazarları:

- Ahmet Rasim,
- Ahmet Hâşim,
- Yusuf Ziya Ortaç,
- Şevket Rado,
- Falih Rıfkı Atay,
- Burhan Felek,
- Peyami Safa

Önemli: Öğretici metin türlerinden olan fıkra ile mizahi içeriğe sahip fıkra birbiriyle karıştırılmamalıdır.

Mizahi fıkralar nükte, hiciv, güldürü gibi unsurlara sahiptir. Yaşamdan yola çıkan bu küçük hikâyeli anlatımlarda amaç ders vermektir.

Mizahi fıkra, şiirsel üslubu, kısa ve yoğun içeriğiyle okura mesajlarını doğrudan iletmeyi hedefler. Nasrettin Hoca, İncili Çavuş fıkraları bu tür mizahi fıkra örnek verilebilir.

Fıkra ile Sohbet Türünün Benzer Yönleri

1. Her ikisinde de konu sınırlaması yoktur.
2. Her ikisi de gazete çevresinde oluşmuş ve düşünceye dayalı yazılardır.
3. Etkili bir içeriğe ve üsluba sahip kısa yazılardır.
4. Her ikisinde de düşüncelerini ispatlama kaygısı yoktur.

Fıkra ile Sohbet Türünün Farklı Yönleri

1. Sohbette yazar okula konuşuyormuş gibi bir üslubu benimser, fıkrada ise bu özellik yoktur.
2. Sohbet okura doğrudan seslenirken fıkra, okura doğrudan seslenmez.
3. Sohbet kalıcı bir türdür; fıkra ise etkisi kısa sürede kaybolan bir türdür.
4. Sohbetlerde genellikle söyleşmeye bağlı anlatım, fıkralarda açıklayıcı anlatım kullanılır.

Oktay Akbal (1923 – 2015)

- Cumhuriyet Dönemi yazarlarından olup hikâye, roman, sohbet, deneme, anı, günlük türlerinde eserler kaleme almıştır.
- Uzun yıllar gazetelerde fıkra yazarlığı yapmıştır.
- Cumhuriyet Dönemi'nin önemli yazarları arasında yer alır.
- Düzyazı türünde birçok eser kaleme almıştır.
- Uzun süre Cumhuriyet gazetesinde **Evvel/Hayır** adlı köşesinin yazarlığını yaptı.
- **"Garipler Sokağı"** adlı romanıyla Türk Dil Kurumu roman ödülünü kazanmıştır.

Önemli Eserleri

Hikâye: Önce Ekmekler Bozuldu, Bizans Definesi, Karşı Kıyıları

Roman: Suçumuz İnsan Olmak, Düş Ekmegi, Garipler Sokağı

Düzyazıları: Zaman Sensin, Hiroşimalar Olmasın, Tarih En Büyük Yargıç, Geçmişin Kuşları

Türk Kültüründe Sohbet

- Türk kültüründe özellikle de aile ve akraba bağlarının güçlü olduğu dönemlerde insanların eğlenme ve hoşça vakit geçirme ihtiyacından ortaya çıkmış bir anlayıştır.
- Özellikle teknolojinin gelişmediği yıllara kadar sohbet, Türkiye'nin her yöresinde gelenek ve görenekler çerçevesinde kurulan yaşantılar neticesinde yaşamını devam ettirmiştir.
- Toplumumuzun yapısındaki demokratik anlayışı ve örgütlenmeyi yansıtmaya ise sohbetin bir başka önemli yönüdür.
- Eski Türk toplumlarına baktığımızda önemli törenler olarak görülen toy ve şölen gibi eğlenceler vasıtasıyla bir araya gelen insanlar belirli gelenek ve görenekler çerçevesinde

birbiriyle sohbet eder ve bu eğlencelerde ozanlar insanlara hikâyeler anlatırlardı.

- Sohbet türüyle ilgili örneklere değinecek olursak Anadolu'da bu kültürle ilgili son derece zengin bir miras bulunmaktadır. Bu çerçevede sohbetin gerçekleştiği birçok eğlence türü de ortaya çıkmıştır.

İşte, onlardan bazıları:

- İç Anadolu'da "yâren",
  - Şanlıurfa'da "sıra gecesi",
  - Elazığ'da "kürsübaşı",
  - Van'da "oturmah",
  - Antalya'da "kef",
  - Diyarbakır'da "velime geceleri";
  - **Adıyaman'da "harfane geceleri"**
- Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Devleti'nde görülen ve ticari yaşamı düzenlemeyle görevli olan **Ahilik** anlayışında da sohbet önemli bir görev üstlenmekteydi.
  - Yüzlerce yıl boyunca esnaf, zanaatçı, çiftçi vb. bütün çalışma kollarını içine alan bir ocak olan Ahilik üyeleri; akşamları toplanarak birçok açıdan **sohbet** ederek birbirlerini bilgilendirirlerdi.
  - **19. yüzyıla kadar sohbet** türünün gelişmesini sağlayan önemli yerlerden bazıları da kahvehane veya kiraathanelerdir. Eskiden sadece sohbet etmek, **meddah** gösterilerini seyretmek ve kitap okunmak için gidilen bu yerler de bu anlayışın önemli merkezleriydi.

www.edebiyatokulu.com

Türk Dili ve Edebiyatı Kaynak
Sitesi

